

Artu Yëgle yu Mënaale — Ñeenteel Bi

Dëkkandoo yi ak ngëm ak njàqarey fàtte: jàngat yi jóge ci waxu yonent ak taarix

Jeff Pippenger

2023-08-08

Kan la di jangale xam-xam? te kan la di may xam njàngale mi? Ñi ñu dindi ci meew, te ñu sore ci dënn yi.

Ndax ndigël war na nekk ci kaw ndigël, ndigël ci kaw ndigël; rëdd ci kaw rëdd, rëdd ci kaw rëdd; fii tuuti, fa itam tuuti:

Ndax ci ay làmmiñ yu duy wax bu leer ak làkk wu wuute la leen di waxal askan wi. Ñeel ñi mu waxoon ne: “Lii mooy noflaay bi ngeen di maye ñi sonn noppalu; te lii mooy yeesal gi”; waaye bëggoon nañu déglu.

Waaye kàddu Boroom bi nekkoon ci seen kaw ndigal ci kaw ndigal, ndigal ci kaw ndigal; rëdd ci kaw rëdd, rëdd ci kaw rëdd; fii tuuti, fa tuuti; ngir ñu dem, daldi daanu gannaaw, jéggi, boobu leen, te jàpp leen. Esayi 28:9–13.

Ay aaya ci Esayi yi, ñu wax na ci baat yu bare ci Tàbali Abakuk. Fii nag, soxla naa rek maa laal ci ay poñse yu néew ci aaya yooyu weesu, ngir yokk leen ci waxtaan wi fi nekk. Xaaj bii di won nit ñi muccul nañu ci nattu bi, ndaxte dañuy “dem, daldi daanu ginnaaw, te ñu damm leen, te ñu fiir leen, te jàpp leen.” Dañu doon nit ñi muccul ci ab nattu gu jëm ci kan la Yàlla di jéem a “jàngal” ngir mu “xam” “xam-xam” walla “jëng.” Nattu boobu, ci dégg-degg, mi ngi sukkandiku ci xam noonu yokkuteg xam-xam; moo tax mu doon benn nattu bi tegale woon boroom xel yi ak ña bon ci Daniel saar 12, ndax sax ab yonent bu nekk dafa ànd ci loolu te firndeel mujug àddina. Ci Daniel 12, “boroom xel yi” dañuy xam, waaye “ña bon ñi” xamuñu yokkuteg xam-xam bi.

Nit ñi nekk ci xët yu Esayi, ñu nattu leen ak “Kàddug Boroom bi” gi “ñu bëgguloon déglu.” Te “Kàddug Boroom bi” wuñu bañoon bu xóot, te moo leen manoon may ñu “xam” yokkute “xam-xam” bi, mooy yoonu Biibël bi di faral di mel ni nu war a jubale jaar-jaari waxu Yàlla yi ci yoon wu baax. Ñi daanu ci xët wu Esayi, dañoo bañ yoon wi di won ne ngir xam ab jaar-jaaru waxu Yàlla, war nga seet wàll woowu “fi tuuti, fale tuuti.” Kàddug Boroom bi gi jur nattu, te gi ñu bañ, mooy pexe bu jël ay sàppe yi ci waxu Yàlla fi ak fale, ba noppi teg kenn ci ay rëdd yu tànn ci jaar-jaari waxu Yàlla, muy méngoo ak yeneen rëdd yu jaar-jaari waxu Yàlla yi di wax ci benn theme. Matug jéf jii di teg rëdd ci kaw rëdd noonu, dafa sukkandiku ci jëfandikoo yoon yu dégg yu firndeel waxu Yàlla. Yooyu yoon, yi di “ndigali,” itam war nañu leen booloo, te ñu ngi nekk fi ak fale ci Biibël bi. Jànq yu Esayi yi, ñiy matadi nattu bi, dañuy def noonu ndax dañoo fàtte li gën a am solo bi ñu warul woon a fàtte, te loolu mooy ne, jaar-jaari du yàgg te du dellu.

«Amul dara ragal dara ci ëllëg, ludul bu nu fàtte yoon wi Boroom bi jiite woon nu, ak njàngaleem ci sunu jaar-jaari jamono yi weesu.» Life Sketches, 196.

Yàlla du ki sos aji njàqare, te benn taxawu bu dëgg buy dëgërël loolu mooy ne, bépp yonent bi nekk ci Biibël bi dafay tektal benn rekk sàrtu waxu yonent. Duñu gis yépp benn benn xew-xew yi ci kaw sàrt boobu, waaye moo di saa su nekk benn rekk sàrtu xew-xew yi ci mujjug àddina. Xew-xew yooyu lañuy jiite ba ci tëju waxtu yoon, te gannaaw loolu ñëw juróom-ñaari mbugal yu mujj yi, yi di mujje ak Ñëw gu Ñaareelu Kirist. Nettali benn yonent man naa doon ci nit ñu takku Yàlla yi ci sàrtu jamono boobu, waaye seede benneneen yonent man naa doon ci nit ñu takkuwul Yàlla, mbaa ci Estados Unidos, Watikaan, Mboolloom Xeeti Àddina, jaaykat yu àddina si walla Islaam, waaye moo di saa su nekk benn rekk sàrt bi.

Bataaxalu Eliya bu Malasi, ak bataaxal yiñuy teewal ci Peeñu 1, 14 ak 18, ak noonu itam bataaxalu Danyeel 11 ak 12, ñoom ñépp benn bataaxal lañu. Ñoom ñépp benn rëddoo gu benn waxtujaar lañu, waaye ku nekk ak cërëmam bu jagleel ci nettali bi.

Lan mooñ faat bu mag bu ñuy fàttalik ci mbirum yëgleb wu bees woowu mooy ne, Yàlla dafa koy feeñal ci ay nitam rekk tuuti laata mujjug mayu nit ñi di jot mu ñëw. Gannaaw xam nanu ne yëgleb wu bees woowu dafa artu saa su nekk ne mujjug mayu jottey nit ñi mi ngi bëgg a agsi, dinañu seet li man naa nekk misaal bi gëna leer ci Biibël bi ci mbirum mujjug mayu jottey nit ñi.

Ku jubul yoon, na wéyal ci jubul ya; te ku sobiku, na gën a sobiku; te ku jub, na gën a jub; te ku sell, na gën a sell. Peeñu Yi 22:11.

Bala ngir yëgle jeexital waxtu nattu bi ci kër yàlla gu kawé ga ak waxi aaya fukki ak benn, dina am benn xebaar bu yëgleb wu jagleel ci téereb Peeñ mi, mi ubbiñu ci jaam Yàlla yi.

Mu ne ma: “Bulul waxi kàdduy yonent ci téere bii, ndaxte waxtu wi jege na. Ku jubadi, na sax ci jubadiam; te ku sobe, na sax ci sobeem; te ku jub, na sax ci njubam; te ku sell, na sax ci sellam.” Peeñu 22:10, 11.

Am na am, ñetti musiba yu mujj ci mujj yi, Yàlla day xamle ay nitam benn waxu yonent bu ëpp solo. Bu “waxtu wa jege” “yonent gi ci téere bii” (yonent gi ci téere Révélation) biñ ko tëj, war nañu ko ubbi. Benn yonent rekk ci téere Révélation bi lañu tëj, te mooy yonent gi ci juróom-ñaari dëgg-dëgg yi.

Te gis naa malaaka bu mag suufe waxe ci asamaan, mu sol niir, te mbàndëxu taw wu mel ni gemiñu ndox nekk ci kaw boppam; kanamam mel ni jant bi, te tànkam mel ni ay jëg yu safara. Mu yor ci loxoom téere bu tuuti buy ubbeeku; mu teg tànkam ndijjoor ci géeg gi, ak tànkam càmmoñ ci suuf si, ba wax ak baat bu kawé, ni gaynde buy royy. Ba mu waxee, juróom-ñaari dënnu yi génne seeni baat. Ba juróom-ñaari dënnu yi waxee seeni baat, ma doon bind; waaye ma dëgg baat bu jóge asamaan, ne ma: “Tëjël li juróom-ñaari dënnu yi wax, te bul ko bind.” Peeñug Yàlla 10:1–4.

Tuuti jamono nit moo jeex, bu “waxtu wi jotee,” dina am ubbiinu benn dëgggu Biibël bu bees buy xamale “mbir yi war a yàggul te xew.” Malaka bu mag bi ci Peeñu Yàlla fukki 10 mooy Yeesu Kirist, mi waxee ak baat bu mel ni gaynde.

«Malaaka bu magoon bi jàngaloon Yowaana, nekkuloon kenn ku gëna am solo ludul Yeesu Kirist. Li Mu teg tànkam gu ndeyjoor ci géeg gi, ak tànkam gu càmmoñ ci suuf su wow, di won

wàll wi Muy jëfandikoo ci ay seenu mujj yi ci xuloo gu mag gi ak Seytaane. Taxawaayam boobu di firndeel kàttanam ak sañ-sañam gu kawe ci suuf si bépp. Xuloo gi dafa gëna metti te gëna dëgër jamono wu nekk, te dina wéy ba ca ay seenu mujj ya, ba keroog jëf ju xereñ ju kàttani lëndëm yi di agsi ci gannaawam. Seytaane, booleek nit ñaaw ñi, dina nax àddina si yépp ak yàlla-yàlla yi nanguwul bëgg-bëgggu dëgg gi. Waaye malaaka bu mag bi dafa laaj ngeen ko déglu. Mu yuux ak baat bu réy. War na won kàttanam ak sañ-sañam ci baatam ñi booleek Seytaane ngir weddi dëgg gi.» The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 971.

Ci mujj ga, “jàngale yi” yi “Seytaane” nax di nax ndaxte ñoom nangutulñu mbëggeelug “dëgg gi.” Kàddug “dëgg gi” ci xaaj boobu ci Ñaareelu Tesalonig, bi rakku jigéen White waxal woon léegi, mooy baat bu mag bi ci Gereg buy bawoo ci baatub Ebraayik bi ñuy tekki “dëgg,” te baat boobu dañu ko sos ak ñetti arafi Ebraayik, te muy taxawal Alfa ak Omeega. Am na ndigalu Mbind mi wu dëgg ne, dëgg gi jëmoon ak yoonu njëkk a waxee, bi muy tegtal benn jikko ci karakteru Almasi bi, mooy dëgg gi ñu bàyyi, te gannaaw loolu mu jur nax gu tar?

Léegi nag, bokk yi, ñuy leen ñaan ci ñëwug sunu Boroom Yeesu Kirist ak ci sunu dajale ak moom, bu seen xel yëngu gaañu-gàcc, mbaa ngeen tiitlu, du ci genn ruu, du ci kàddu, du ci bataaxal bu mel ni mu bawoo ci nun, ne bésu Kirist agsi na ba noppi. Bu kenn nax leen ci benn yoon; ndaxte bés boobu du ñëw te xanaa njàmbat googu njëkk dikkee, te nit ku bàkkaar gi feeñ, moom doomu alkande gi; moom miy weddi tey yékkati boppam boppam bàyyi ci kaw lépp lu ñuy wax Yàlla walla lu ñuy jaamu, ba tax mu toog ni Yàlla ci kër Yàlla ga, di won boppam ne moom mooy Yàlla. Ndax fàtte ngeen ne, bi ma nekke ak yeen, wax naa leen mbir yii? Te léegi xam ngeen li ko tere, ngir mu feeñ ci jamonoom. Ndaxte kumpag lu bon gi di liggéey ba léegi; waaye ki koy tere léegi dina ko tere, ba kera mu dindi boppam ci yoon wa. Te bu boobaa, aji ñaaw ja dina feeñ, moom mi Boroom bi di rey ak ngelawug gémmiñam, te dina ko alag ak leerug ñëwam. Moos mi, ñëwam mel na liggéeyu Seytaane ak kàttan gu nekk ak kéemaan ak firnde yu dul dëgg, ak mboolem nax-u bonn ci ñi di sànk; ndaxte nanguwuñu bëgganteg dëgg ngir mucc. Looloo tax Yàlla dina yónnee ci seen kaw réer gu tar, ba tax ñu gëm fen, ngir ñépp ñi gëmul woon dëgg te bannex ci bonn, ñu teg ci kaw seen àtteb mbugal. 2 Tesalonig 2:1–12.

Wàll bii nekk ci Tesalonig yaa ngiñu ko jëfandikoo yoon yu bari ci Xaatu Abakuk, ba tax na nu bëgg a wax fii léegi ab wax ju gàtt rekk. Li Sœur White wooye “jëf ju yéeme ju Seytaane” mooy li Pool wax ne mooy “liggéeyu Seytaane ak bépp kàttan, ak ay tektal ak ay kéemaan yu fen.” Liggéeyu naxte bi Sœur White ak Pool jàngale tàmbali na ca yoonu Dibéer bi ci États-Unis.

“Ci ndigalu jàppandikookat ngir sampu mbootaayu Paapa, te muy tooñ yoonu Yàlla, sunu réew dina dogale boppam bu baax ak njub. Bu Protestantisma tàllalee loxoom ngir jàpp loxou kàttanu Room, bu mu jëmee ci kaw xoot ba ngir lakkandoo ak Espiritisma, bu ko defee, ci dooley booloo gu ñetti wàll gii, sunu réew weddi bépp njàngaleem pexe ak yoonu Sàrtam ngir nekk gouvernementu Protestan ak réew mi ñuy doxal ak askan wi, te mu sos ay pexe ngir tas faafaani ak naxari Paapa, kon nanu man a xam ne waxtu jëf ju yéemeju Seytaane jot na, te mujj gi jege na.” Testimonies, volume 5, 451.

Ci wàccu ci Téssalonig yi mi nuy xalaat, Pool jàngale ne paap bi ci mujje àddina si mooy ki ñuy wax ak ñeenti tudd yu wuute. Paap bi mooy “nit ku bàkkaar,” mooy “doom bu alkànde,” mooy “mbóotum ngàkk” ak “Ki Bon Ka.” Pool joxe na itam ay melokaan yu bari ci paap bi weesu ñeenti tudd yooyu, ndaxte mu xamal nu ne paap bi, (mi nekkoon lu teg ci kanam jamono Pool), “dina feeñ ci jamonoam.”

Pàppa bi “deesal na ci jamonoam,” te seede bi ñu gën a leer ci Biibël, doonte ne du moom rekk di dëggu Biibël; dëggu Biibël bi gën a leer mooy ne pàppa bu njëkk ci kër gu Room mooy antikrist bi ci waxi waxkat yu Biibël, loolu sax na ci juróom-ñaari ñaxtu yu wuute te yépp di wax bu jub ci Biibël yu màndargaale “jamono” ji njoŋe gu pàppaas bi di noot suuf si, mooy sax “jamono” ji nit ñi di wooye Jamonoy Lëndëm. Biibël feeñal na pàppa bi ne mooy pàppaas gi, ndaxte mu di jëfandikoo ay wax yu bari di xamale bu leer diiru “jamono” ji, daldi tàmbalee ci 538 ba 1798, bi pàppaas gi di nguuru àddina si. Pool nee na dees na ko feeñal ci jamonoam.

Pool mi ngi wax itam ne moom sàcc bi mooy “ki di weddi te yékkati boppam ci kaw lépp lu ñuy wax Yàlla walla lu ñuy jaamu; ba tax mu toog, mel ni Yàlla, ci kër Yàlla gi, di wone boppam ne mooy Yàlla.” Loolu, booleek yeneen mbir, dafay wone ne antikrist bi ci waxi yonent yi ci Biibël mooy màndarga bu jëm ci diine. Du Hitler, walla Alekàndar Buy Mag ba. Loolu day gën a xañ ci ñàkk xel ñu koy ràññeele ba jëm ci paap bi, ndax du rekk nitu tiir bu diine, waaye mooy nitu tiir bu diine buy wax ne mu ngi ci kër Yàlla gi. Antikrist bi dafay sheeg ne toog na ci biir mbooloom ñi gëm Kirist.

Ci xalaat yu Pawulo ak Dañeel, bu paap bi nekkee ci jaamono ji mu wax ne mooy kërceenam, day feeñale jikko ju Seytaane, moom mi bëggoon toog ci gàngune Yàlla te yékkati boppam ëpp bépp mbir. Maa ngi wax Pawulo ak Dañeel ndax li ëpp ci ñiy fas Kàddug Yàlla xam nangu nañu ne, bi Pawulo wonee ne benn ci melokaani paap bi mooy ne moom ku bëgg boppam ba mat sèkk, deesoona na rekk waxaat li Dañeel waxoon ci melokaanu paap bi ci Dañeel sarax 11, fa Dañeel bind ne:

«Buur bi dina def ni ko neexee; dina yékkati boppam te màggal boppam ci kaw bépp yàlla, dina wax ay wax yu yéeme ci kaw Yàlla ji gën a mag bépp yàlla, te dina yemu ba kera xadar ga mat, ndax li ñu dogal dina am.» Daniel 11:36.

Bi Pól di jëmale sikk bu yépp luy wone boppam ci paap bi, mu dellu wax baat yi nekk ci téereb Danyeel te mu wax ne paap bi la ki “di xeex ak di kaweel boppam ci kaw lépp luñu tudd Yàlla walla lu ñuy jaamu; ba tax mu toog ni Yàlla ci kër Yàlla, di wone ne moom mooy Yàlla.” Saar bi nekk ci Danyeel bi ñuy xammee jikkoj paapale gi, dafay itam jëfandikoo wax ji ñuy wax “waxtu,” mi ñu sàkk ngir “feeñal” ne paapale gi mooy antikrist, ndaxte mu wax ne paapale gi dina “jël ndam” ba ker “meru Yàlla gi mat.”

“Mer” ma jeex na ci 1798, ba tax Daniel ci kàddu gi (doonte sax bii boddul ci juróom-ñaari fukki bérab yu jub ci téerey Daniel ak Peeñu yi fa waxe jaar-jaaru 1260 at yi), waaye moom sax mu ngi jëfandikoo bu leer ngir xàjji dooley paap bi te màndargaal ne jot na “gaaw gu rey,” ni Yowaana ko woowe, ci 1798. Noonu nag, kàddu gi day xamle jeexital jamono nguuru paap bi, doonte xamlewul yàggug nguuru gi.

Ci biir bi, Pool itam itamoo itam bu man naa tere papas bi jël kilifteefu àddina ci atum 538, ba mu wax ne Tesalonik yi mu doon bindal xamoon nañu ba noppi dëgg gu am solo gi. Mu laaj naan: «Ndax fàttaliku ngeen ne, bi ma nekke ak yéen, waxoon naa leen yooyu?» Mu fàttali leen ne xamoon nañu ba noppi «li téye» (li tekki ne man naa tere) papas bi ba keroog mu «feeñ ci jamonoom.» Kàttan ga jiitu woon papas bi te tere ko jël kilifteefu àddina, mooy kàttan ga doon saytu àddina bi Pool bind bataaxal bi. Mooy Room gu pagan. Pool bind ne war nañu «dindi [ko] ci yoon wi» ngir papas bi man a jël kilifteefu àddina.

Xam-xamu googu moo tax William Miller man a xam ne doole ji ñu misaale ni “bés bu nekk” ci téereb Daniel mooy Room gu bokk ci ngëm-xam yu yàgg, maanaam Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan. Adventism nangu na ne tëralin wi, te kon lépp lu William Miller xamoon ci waxi yonent yi, dafa sukkandikuwoon ci xam-xamam téerey Daniel ak Révélation, te nekk na ne ñaari téere yooyu dañuy wax ci ñaari doole yi yóbbu réer ak yàqute, maanaam Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan ak Room gu baal. Ci wàll wi nekk ci Thessaloniciens, Miller, mi xamoon ba noppi (ni bépp Protestan xamoon ko ci jamono jooju ne paap bi mooy antikiris); bi mu xame ne Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan moo doon dooleb taarix bi jiitu nguug paap bi, te ne Pool wax na ne war nañu dindi Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan balaa paap bi yéeg ci gàngune suuf, mu boole ko nag ak téereb Daniel ak “bés bu nekk,” fa ñu wax ñetti yoon ne war nañu “dindi” bés bu nekk balaa paap bi jël nguug àddina si. Seede Pool may na Miller mu gis ne Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan mooy “bés bu nekk” bi ci Daniel, te gannaaw loolu mu man a xam ne ñaari doole yi yóbbu réer ci Daniel mooy Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan ak Room gu baal. Dëgg gii mooy fondamañ bu yoonu Millerite bi. Adventism, ci lu wóor, dafa dëddu liggéeyu Miller tey, waaye dañuy tey xam ne gisal gi ci ni Miller jagleelée xam-xamam “bés bu nekk” ci Daniel firndeel na ne doole ji Pool wax ne mooy “téye” yéegug dooleb paap bi ba ker gu ñu ko dindi, mooy Room gu xeeti yàlla yu dul Kiristaan; te loolu mooy càmmoñ gu jub ci xalaatu Miller ci mbir yooyu.

Ndax deg dëgg “bes bu nekk” bi nekk ci téereb Daniel di misaalu Room bu pagan, bi jiitu nguug Room bu pap bi Daniel tegon ni mooy “yàqute gu bon buy yàq,” Miller man na woon noonu xam waxtuy waxi wax ju njëkk ci nguug yi ci waxu yonent yi ci Biibël, te bi ay xelam ubbeeku ci xam-xam yooyu, mu dajale taxawaayu dëgg yu mel ni fondamañ yi Adventisme. Dëgg yooyu dañoo sampu ci ñaari tablaay yi ci nataali pioneers yi 1843 ak 1850. Dëgg yooyu mooy fondamañu Adventisme te dañoo sukkandiku woon ci xam “waxtu.” Taarixu kañ lañu samp fondamañ yooyu mooy wax ju am solo lool ci ci Tablaayi Habakuk.

Li ñu bañ a xamale ci Taabali Abakuuk mooy ne fondamañ yi sukkandikuwoon ci waxtu jur nañu ab tabax buy joxe xool bu mujj ma soxla ngir maas bu mujj gi man a xàmme ne amoon na dëgg yu ñu teg woon ni fondamañ. Amoon na benn dëgg gu nekk woon doju njëkk gi ñu njëkk a teg ci fondamañ bi, waaye “bés bu nekk” bi ci téereb Daniyel nekkoonul dëgg njëkk gi Miller amoon. Dëgg gi war a nekk doju njëkk gi ci fondamañ bi, bi ñu yékkati Miller ngir mu tabax ko, mooy “juróom-ñaari jamono yi” yi ci Lewet 26; waaye su dul dëgg “bés bu nekk” bi, Miller du woon a xàmme melokaanu waxi yonent bi mu waroon a xàmme ngir man a yégle bataaxalu malaaka bu njëkk bi. Melokaanam mooy dafa teg yonent ci gis-gis gu ñaari kàttan yu yàqkat. Miller dafa doon wax ak njaay mi (Room gu pagan) ak rab wi (papasi bi). Malaaka bu ñetteel bi mooy wax ak njaay

mi (Mbokk mi ci Xeeti Réew yi), ak rab wi (papasi bi), ak yonent bu dëggul bi (Etazini).

Su nit ku jot yépp, du ay yu néew waaye yépp, ci kàddu-yégle yi ay Millerites tēnk ci ñaari kart bu sell yi ay magg yi jëkk tēraloon, kooku war naa seet xaqiqat yooyu boppam. Naka la koy nangu, su fekke ne seetuloo ko? Su nit ñi di wut xaqiqat yu fondemaŋtal yi defee xaqiqat yooyu ay yēfandikoom yu bopp ngir natt ko, te gannaaw loolu mu nangu xaqiqat yooyu yépp, kon tabax na ci doj wa, du ci suuf su wow.

“Na ñi taxaw ni ay wottukat Yàlla ci kaw miiri Siyon nañu doon nit ñi man a gis njàqare yi lu jiitu kanam nit ñi,—nit ñi man a raññee diggante dëgg ak nàq, njub ak njubadi.”

“Ndigël bi agsi na: dara waruñu koo may mu dugg, lu war a yēngal fondamaŋu ngēm gi nu doon tabax ba noppi daldi tàmbalee ak yégle bi ñew ci atum 1842, 1843 ak 1844. Man, maa nekkoon ci yégle boobu, te li dale ba léegi maa ngi taxaw kanamu àddina, di dëgg ci leer gi Yàlla jox nu. Bëggunu nu jële sunuy tēnk ci tabaxu bi ñu leen sampoon, bi nu doon bés bu nekk seet Boroom bi ak ñaan gu xér, ngir wut leer. Ndax ngeen foog ne man dinaa bàyyi leer gi Yàlla jox ma? War na nekk mel ni Doju Jamono yi. Moo ma doon gindee lu dale ba bi ma ko joxee.” Review and Herald, April 14, 1903.

Ngir ñi koy dégg man a seet far propesi yu jamono yi ci jaar-jaaru Millerite, war nañu jēfandikoo xalaat wu di xool période yu taarix yi te propesi yu jamono ya di leen tegtal. Loolu mooy liggéeyu melokaan ci tegu xew-xew yi ci rēdd wu jamono. Bu taalibeb propesi agsee ci tolluwaay bu koy taxawal ci seet gi ba muy xalaat ci période yii yuy propesi, yi Millerite yi raññee ci Biibël bi te gannaaw loolu jaarale ko ci firnde yu taarix, dina nekk ci taxawaay bu ko may mu xam ne taarix bi nekk ci tambaliwaayu propesib jamono boobu mooy, ci misaal ak tegtal, misaalal taarix bi nekk ci mujju propesi boobu sax. Ak gēstu googu, taalibe bi war na jàng ne taarix day dellusi. Bu xam-xam boobu tējje bu baax, war na itam gis ne Yeesu day leeral mujje gi ak tambali gi.

Te ci rēy ci yoon wu yégle buy nettali mujug àddina ni mooy “tabax kër Yàlla gi,” war na jàngkat bi xam ne am na njēg wu mujj, maanaam doj wu gën a njēkk a tēj kër gi, ñuy teg ci kaw kër gi ñu tabax ci kaw fondamaŋ ba. War na mu gis ne fondamaŋu kër Yàlla gi bi ñu jēfandikoo Miller ngir feeñal ko (te loolu di misaal Yeesu Kirist, ndaxte amul beneen fondamaŋ bu ñuy man a samp lu dul Yeesu Kirist), fondamaŋ la woon bu ñu tabaxoon ci kaw waxtuy wax ci kanam. Gannaaw Yeesu di leeral muj gi ak tàmbali gi, war na it jàngkat bi gis ne njēg wu mujj wi, maanaam doj wu mujj wi ci kër gi, war na méngoo ak fondamaŋ ba. Fondamaŋu kër gi ci jamono Miller moo doon waxtuy wax ci kanam, waaye fondamaŋ boobu, teewul, Yeesu Kirist la woon.

Ci biir yi Yàlla may ma, ni ku xam a sas kër gu mag, man tabax naa fondemaŋ bi, te beneen di ci yéeg. Waaye na ku nekk moytu ni muy yéeg ci kawam. Ndaxte kenn manul a sas beneen fondemaŋ lu dul bi ñu sas ba noppi, mooy Yeesu Kirist. 1 Corinthians 3:10, 11.

Pool moo ngi ngi xamle liggéeyam ni mooy tabax kër yàlla bu mu sampoon ndomboom walla tàmbali ga. Moom moo doon ndawli Yàlla ba ñeel xeeti ñi dul Yawut, te Yàlla jēfandikoo ko ngir samp ndomboom Kàngam kiristaan. Ci benn xaaj boobu itam, Pool xamle na ne sunuy yaram mooy kër-u Xel mu Sell mi. Am na itam kër-u Suleymaan ak kër gu sell ga nekkoon ca màndiŋ ma, yu am yépp yuñu samp ndombo, te loolu lépp dañuy ko tegtal ci Yeesu Kirist. Ndomboom bi ñu

jëfandikoo Miler ngir samp moo doon kër-u Adventism, te ndomboom kër googu, lu wóor la ne mooy Yeesu Kirist; waaye bu gën a leer, mooy kër gi ñuy tabax ak jumtukaay yu xel ak yu yégle.

Kon mi, doxalin bi war a war Yeesu Kirist, waaye doxalin bi war na itam bokk ak njëkkal yoonu yonent bi, ndaxte ñu joxoon Miller ab kuréel bu yoon yi ëmb, te ci moom amoon yoon wu njëkkal wi ñuy wax yoonu Millerite yi, mooy ndigal li ñuy wax ne “at bu nekk benn bés.” Su yoon woowu amul, kenn du xam yonent yi aju ci waxtu, te kon fondasiyoŋ amul. War na am itam ci mujj ga ab naal wu tollook moom, buy tektal Yeesu Kirist (Fondasiyoŋ bi), te di yoon wu njëkk ci biir kuréel bu yoon yi, buy tabbali Peeñug Yeesu Kirist. Yoon wi, ci dëgg-dëgg, mooy yoonu “njëkk a wax”, te muy tektal benn jikkoo ci karakteru Kirist buy xamle mujj ga dale ko ci njàlbéen ga.

Ci 2 Thessaloniciens, ñi bañu a nangu mbëggeelug dëgg ngir ñu mucc, dañoo bañ dëgg gi mel ni ko baat bu Gereg bi di tektal te muy jóge ci baat bu Ebraayik bi ñu sos ak ñetti araf, te ñu di ko tekki ne “dëgg” ci Kóllère Gu Yàgg ga. Kurél gi di jot réer gu dëgër, ndaxte gëm nañu fen, bañ nañu dellu ca yoon yu yàgg ya, di fondasiyoŋ yi Adventism, ni ñu ko tektale ci ñaari kaart yu sell yi. Kon nag, ci xáll wi nu doon seet ab yoon bu yàgg léegi, li mu wax mooy:

“Malaka mu mag mi jàngal Yowaana, kenn ku gën a màggul du kenn ku dul Yeesu Kirist. Yeesu day teg tãnkam gu ndeyjoor ci géej gi, ak tãnkam gu càmmoñ ci suuf su wow, loolu dafay wone cér bi muy def ci ay xew-xewu mujju yu jàmbaar a xëccoo ak Seytaane. Taxawaayam woowu mooy melal kàttanam ak sañ-sañam gu kawe ci suuf sépp. Xëccoo boobu dafay gëna doole te gëna saxaat ndànk ndànk ci jamono yi nekk, te dina kontine ba ci ay xew-xewu mujju, ba keroog liggéeyu xel mu xereñ wu kàttan yu lëndëm yi di agsi ci seen njéggi. Seytaane, booleek nit ñu bon, dina nax àddina sépp ak mbooloo yi ci diine yi nanguwul bëgg-bëgg gi ci dëgg gi. Waaye malaka mu mag mi dafay laaj ñu déglu ko. Mu yuux ak baat bu kawe. War na wone kàttan ak sañ-sañu baatam ñi booloo ak Seytaane ngir weddi dëgg gi.”
The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 971.

Ci wàll yi jiitu, “mboolooy kërce yi ñu jëmmul mbëggeelu dëgg gi” mooy ñi bon te ñi ñàkk xel ci waxi Daniel ak Matthew, yi Amos 8:12 feeñal ne dinañu tàmbali seet yégle bu mujj bu Yàlla bi, waaye booba dina weesu. Weesu na, ndaxte gëm nañu fen bu jëm ci taxawaayi Adventism. Adventism tàmbalee naan ci fen boobu ca 1863, te bu dale booba ba léegi, yoon wi nekk na rekk wàcc.

Li maay bind léegi, xéyna lu dëppoo ak sama bopp rekk la; waaye ban leeru yonent bu bees lañu dugal ci Adventism gannaaw 1863? Ellen White wax na ci yëgleb Jones ak Waggoner bu 1888 ba ne, mooy yëgleb bi mu doon yëgle ba noppi ay at. Seen yëgleb man naa mel ni lu bees te di yéemu ci Adventism ci 1888; waaye bees gi ak yéem gi jógewuñu ci yëgleb bu bees, waaye ci gumba gu doon dal ndànk-ndànk ci kaw askanu Yàlla gannaaw 1863.

Ellen White wax na Adventism nekk woon na ci xaausug Laodice, baataaxul 1863, kon gumbaayu Laodice dafa doon tàmbalee tàq ci Adventism baataaxul 1863; waaye ci 1863, njëg yi set nañu ci yoon wu resmi dëgg gi jëm ci “juróom-ñaari yoon” yi ci Lévitik ñent-fukk ak juróom-benn, te loolu mooyoon jëfandikookat bu njëkk bu “yonent ci jamono” bi Miller gis. Amoonul benn leerug yonent bu feeñ ci Adventism li dale ci 1863! Lan mooy li soppeeku?

Doj wu njëkk doxalin kër gu Yàlla bi ñu tabaxee ci waxtu yonent te di melal Yeesu Kirist, Adventism bàyyi ko wetu ci 1863. Doxalin bu njëkk bi Miller samp ci këru dal bi, bu sukkandikoo ci waxtu ni ko Kirist wone ci Daniyeel, mi tegtal boppam ni Palmoni, “ki di waññ xayma yu yéeme,” dañu ko bañ te bàyyi ko wetu. Doxalin bu njëkk bi Miller gis...

“Bi Kirist doon waxu ci kàddu yonent bi ci doj wi ñu bañoon, mu jublu woon ci benn mbir gu amoon dëgg-dëgg ci jaar-jaaru Israayil. Xew-xew boobu dafa booleekoon tabax kër Yàlla gu njëkk gi. Doonte ne, ca jamono ji Kirist ñëwsi woon bu njëkk, amoon na njariñ wu gaar ci moom te waroon a bëggel Yawut yi ak doole gu ñuy xam, waaye itam am na njàngal ñun. Bi ñuy tabax kër Yàlla bu Suleymaan, doj yu mag ya ñu waroon def ci tabaxukaay yi ak ci fondamaaj bi, dañu leen waajaloon yépp ca xaccukaay ba; gannaaw bi ñu leen indisee fa ñuy tabaxee, kenn warul woon a jëfandikoo benn jumtukaay ci seen kaw; liggéeykat yi dafa war rekk a tëral leen ci seen bérab. Waaye ngir jëfandikoo ko ci fondamaaj bi, indiwoon nañu benn doj wu réy lool te am melokaan wu weesu; waaye liggéeykat yi mënuloon a gis fu ñu koy teg, te bëgguloon a nangu ko. Mu doonoon lu leen di sonal ndax dafa nekk woon foofa, ñu bañ a jëfandikoo ko, te dafa tere leen yoon. Yàgg na nekk doj wu ñu weddi. Waaye bi tabaxkat yi agsee ci tëral xeeru wetu wi, ñu seet nañu diir bu yàgg ngir gis doj wu doy ngir tolluwaayam ak dooleem, te am melokaan wi war ngir jaar boobu bérab bu bees, te mën a yenu réy-réy yépp yi di dal ci moom. Su ñu faloon ci bérab boobu lu am solo lool benn doj bu ñàkk xel, kaaraange tabax gi bépp dafa waroon a nekk ci kawug risk. Waroon nañu gis doj wu mën a bëggloo ak dooley jant bi, ak seddu, ak ngelawlu màggat. Benn yoon ak beneen, dañu faloon ay doj yu bare, waaye bi bësër yu mag ya di leen dóor, dañu daanu tas xëtt-xëtt. Yeneen it mënuloon a muñ saytu coppite ju gaaw ju jawwi ji di indi. Waaye ci mujj, xel daldi dem ci doj wi ñu yàgg a weddi. Mu daanu woon ci asamaan si, ci jant bi, ak ci ngelawlu màggat, te genn raxas wu gën a tuuti feeñuloon ci moom. Tabaxkat yi setal nañu doj boobu. Mu dafa tàggat yépp nattu yi, lu moy benn rekk. Su ménéé muñ nattu bësër bu tar, ñu fas yéene ne dinañu ko nangu ngir mu nekk xeeru wetu wi. Ñu def nattu bi. Ñu nangu doj boobu, indi ko ci bérab bi ñu ko santoon, te gisees na ne dafa yem bu mat. Ci gis-gisu yonent, Esayi gis na ne doj boobu misaal la woon ci Kirist. Mu ne:”

“Sellal Boroom Mbooloom yi moom ci boppam; te na moom di seen ragal, te na moom di seen tiit. Te dina nekk kër gu sell; waaye dina doon doj wu ñuy tàqale, ak xeer wu gànñu ci ñaari kër yu Israayil, di pax ak fiir ci waa Yerusaleem. Te ñu bare ci seen biir dinañu tàq, daanu, dammiku, ñu jàpp leen ci fiir, te ñu nàbb leen.’ Bi ñu ko yóbbu ci gis-gis gu yonent ngir mu seet ñëwte gu jëkk gu Kirist, yonent bi gis na ne Kirist dina yendu nattu ak tegtaay yu jëfandikoo gi ñu jëfandikoo woon ci doj wu njëkk wa kër Yàlla Solomoon daan misaalal. ‘Moo tax noonu la Boroom Yàlla waxe: Xool-leen, maa ngi teg ci Siyon doj ngir fondemaasiyoŋ, doj wu ñu nattu, doj wu njëkk wu wertu, fondemaasiyoŋ wu wóor: ku gëm du gaaw.’ Esayi 8:13–15; 28:16.”

“Ci xel gu mag, Yàlla tanna doj wu njëkk wi te moo ko samp boppam. Woowe na ko: ‘benn fondaasiyoŋ bu wóor.’ Àddina sépp man na ñëw di teg ci kawam seen yéene ak seen metit; man na ko muñ ñoom ñépp. Ci kaaraange gu mat, ñoom man nañu ci tabax. Kirist mooy ‘doj wu ñu jéem.’ Ñi ko wéeru, du leen baña yaakaar. Mu daan na jéego yépp. Mu muñ na diisug tooñu Aadama, ak tooñu askanam, te génna na ca gëna not ak bañub kàttani lu bon. Mu yeb na

itam yéene yi bépp bàkkaarkat bu tuub di sànni ci kawam. Ci Kirist, xol wu tooñ gis na foppiku. Moom mooy fondaasiyoŋ bu wóor bi. Ñépp ñi ko def seen wéeruwaay, ñu ngi nopp ci kaaraange gu mat.”

«Ci kàddu Yàlla yu Esayi wax, ñu xamle ne Kirist mooy benn dal bu wóor te itam mooy doj wu nit ñi di ci tàbbi. Ndaw li, Piyeer, bi mu doon bind ci yëgle gi Xel Mu Sell mi may, mu wone bu leer kan la Kirist nekk doj wu njëkk ngir tabax, ak kan la nekk xeer wu tere te nit ñi di ci denc:

“Bu fekke ngeen ne Boroom bi baax na. Ngeen ñëw ci Moom, mi doon doj wu dund, nit ñi bañ ko, waaye Yàlla tànn ko te jëgër ko; te yéen itam, ni doj yu dund, ñu ngi leen tabax ngir nekk kër gu xel mu sell, ngir nekk saraxalekat yu sell, di jébbale sarax yu xel yu Yeesu Kirist mu jàppale, te Yàlla nangu leen. Moo tax Mbind mi wax ne: Seetal, maa ngi samp ci Siyoŋ doj wu mag, doj wu koñ bi di tënk, tànn te jëgër; ku ko gëm du rus. Kon nag ci yéen miy gëm, Moom ku jëgër la; waaye ci ñi déggadi, doj wi tabaxkat ya bañoon, moom la nekk doju koñ bi gën a mag, ak doj wu nit di tërëx ci, ak xeer wu ñu di dàqarlu ci, mooy ñi tërëx ci kàddu gi ndax déggadi nañu.’ 1 Piyeer 2:3–8.”

“Ñi gëm yi gëm, Kirist mooy dal bu wóor bi. Ñoomooy ñi daanu ci Kowag doj wa te ñu dammiku. Fi dees na fésal jébbal ci Kirist ak ngëm ci moom. Daanu ci kowag doj wa te dammiku mooy bàyyi sunu njubteb bopp, te dem ca Kirist ak suufeelug xol gu mel ni bu xale, di réccu sunuy tooñ, te di gëm ay mbëggeelam yu baal. Noonu itam, ci ngëm ak déggal lañuy tabax ci Kirist ni sunu dalu cosaan.”

“Ci doj xeer wu dund ji, yawut yi ak xeet yi dul Yawut ñépp man nañu ci tabax. Lii mooy benn taxawaay bi rekk ci kawam lanu man a tabax ak kóllère. Yaatu na ba doy ngir ñépp, te dëgër na ba man a yenu diis ak yëf bu addina bépp. Te ci jukkoo bi ak Kirist, xeer wu dund ji, ñépp ñi di tabax ci taxawaay boobu dafay nekk ay xeer yu dund. Ñu bare dañuy yàqare seen bopp, xar, setal, te rafetal ko ci seen bopp; waaye mēnuñu nekk “ay xeer yu dund,” ndaxte amuñu jukkoo ak Kirist. Te su amul jukkoo boobu, kenn mēnu a mucc. Su dundug Kirist nekkul ci nun, mēnu nu taxaw ci diggante ngelaw yi ak yëngatu nattu yi. Sunu kaaraange gu dul jeex a sukkandiku ci li nu tabax ci kaw taxawaay bu wóor bi. Fekk tey, mbooloo yu barey tabax ci kaw taxawaay yu ñu masul a seet. Bu taw bi daanee, ba ngelaw lu metti jóg, ba ndox yi di dal, seen kër dina daanu, ndaxte sampuñu ko ci kaw xeer wu dul jeex wi, di doxalin wu njëkk wi mooy Kirist Yeesu.”

“Ñi ma tey yuuxu ci kàddu gi, ndax seen moytu,’ Kirist mooy doj wu nit di tàbb ci tooñ. Waaye, ‘doj wi tabaxkat yi bañoon, moom mi ngi nekk xeetu xonq wi gën a mag.’ Ni doj wu ñu bañ, noonu la Kirist itam ci ay yoonam ci suuf màndargoo woon ak xeeb ak fitna. Moom mooy ki ñu wax ne, ‘ñu xeeb ko, baña ko ci nit ñi; nit ku metti xol, te xam na naqar: ... ñu xeeb ko, te jàppunu ko dara.’ Esayi 53:3. Waaye waxtu wi jege woon na ngir ñu màggal ko. Ci ndekkiteem jóg ca dee ba, dees na ko wone ne mooy ‘Doomu Yàlla ak kàttan.’ Room 1:4. Ci ñaareelu ñëwam, dees na ko feeñal ne mooy Boroom asamaan ak suuf. Ñi doon léegi waajal a daaj ko ca bant ba, dinañu xam magam. Fa kanam mbind mi bépp, doj wi ñu bañoon dina nekk xeetu xonq wi gën a mag.”

«Te ku nekk ci kawam, dina ko raxas ba mu mel ni pënd.» Nit ñi bañoon Almasi bi, yaggulwoon ba ñu gis seen dëkk ak seen réew di yàqu. Seen ndam dina damm, te tasaaroo mel ni suuf si ngelaw di wéy. Te lan moo alal Yawut ya yàqu? Moo doon doj wa, bi ñu ko tabaxee ci kawam, moo leen doon kaaraange. Moo doon yiwug Yàlla gu ñu xeeb, njubte gi ñu dàq, yërmande gi ñu xeebal. Nit ñi taxawoon ci bëgg-bëgg bañ Yàlla, te lépp lu waroon doon seen mucc, soppi na ba nekk seen alkande. Lépp lu Yàlla dogaloon ngir dund, gis nañu ko ne mooy dee. Ci Yawut ya daajee Almasi ci bant bi, yàqug Yerusaleem boolekoon na ci. Deret ji tuuru ci Kalwaari moo doon diis wi leen suuxal ba seen alkande ci àddina sii ak ci àddina si ñuy ñëw. Noonu lay deme itam ci bés bu mag ba mujj bi, bu àtte dina wàcc ci kaw ñi bañ ngëneelu Yàlla. Almasi, doj wi ñuy xëccoo ak moom, dina leen feeñ booba ni tundu feykat. Ndamu kanamam, li nekk dund ci ñi jub, dina nekk ci ñi bon safara su lépp di lakk. Ndax mbëggeel mi ñu bañ, ak ngëneel gi ñu xeeb, boroom bàkkaar bi dina alkande.»

“Ci ay misaal yu bari ak artu yu ñu di delloo, Yeesu won na lan mooy doon mujj gi Yawut yi di jot ndax dañoo bañ Doomu Yàlla bi. Ci kàddu yooyu moo doon wax ak ñépp ci jamono yépp ñi nanguwul moom muy Seen aji Fàggu. Bépp artu ñeel na leen. Kër Yàlla ga ñu toroxal, doom ju déggadiwul, beykat yu nawle, tabaxkat yu xeeb, am nañu seen moroom ci dundug bépp bàkkaarkat. Su réccoo, àtte ba ñu doon misaalal dina nekk moom it.” Desire of Ages, 597–600.

Dañuy wéyal ci lii ci artikel bii di ñëw.